

Европска Унија

СОВЕТ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

УПАТСТВА ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ И ЗАШТИТА НА СИТЕ ЧОВЕКОВИ ПРАВА НА ЛГБТИ- ЗАЕДНИЦАТА

(ЛЕЗБИОКАТА, ГЕЈ, БИСЕКСУАЛНАТА,
ТРАНСРОДОВАТА И ИНТЕРСЕКСУАЛНАТА
ЗАЕДНИЦА)

Самит на Советот за надворешни работи
Луксембург, 24 јуни 2013

I. Вовед

A. Основа за дејствување

1. Правата на ЛГБТИ-лицата се заштитени во рамките на постојното меѓународно право за човекови права, но често пати има потреба од воведување специфични мерки со цел да им се овозможи на лезбијките, геј-лицата, бисексуалците, трансродовите и на интерсексуалните лица (ЛГБТИ) целосно да уживаат во своите права. Лицата од ЛГБТИ-заедницата ги имаат истите права како и сите други луѓе – за нив не се измислени нови права и тие треба да ги уживаат сите човекови права што постојат. Европската Унија му е посветена на принципот за универзалноста на човековите права и смета дека никој не треба да се повикува на културните, традиционалните или религиозните вредности како оправдание за која било форма на дискриминација, вклучувајќи ја и дискриминацијата на ЛГБТИ-лицата¹.

2. Европската Унија е сериозно загрижена поради фактот што сексуалната ориентација и родовиот идентитет сè уште се користат како оправдание за сериозно прекршување на човековите права низ целиот свет. ЛГБТИ-ли-

цата се ранлива група, која постојано е жртва на прогон, дискриминација, задевање и малтретирање, кое често пати вклучува и екстремни форми на насилство, какви што се тортурата и убиството. Коренот на дискриминацијата на ЛГБТИ-лицата често пати се наоѓа во општествените норми и замислените улоги што ја овековечуваат родовата нееднаквост. Европската Унија особено е загрижена што во некои земји сексуалните релации меѓу возрасните лица од ист пол се криминализираат и се казнуваат со затвор или со смртна казна. Во некои земји владите упорно се обидуваат да ја ограничат слободата за собирање, здружување или изразување на ЛГБТИ-лицата.

3. Во многу земји не постои правна рамка за заштита на ЛГБТИ-лицата од дискриминација и злосторства од омраза. Дискриминацијата врз основа на реалната или претпоставената сексуална ориентација или родов идентитет се случува низ целиот свет, во моменти кога ЛГБТИ-лицата се обидуваат да најдат работа, да добијат здравствена грижа или да

стекнат образование. Оттаму, ваквата дискриминација може да доведе до поголема сиромаштија меѓу ЛГБТИ-лицата.

4. Луѓето што работат на унапредувањето на човековите права на ЛГБТИ-лицата се бранители на човековите права и тие треба да бидат вклучени во мониторингот на состојбата на бранителите на човековите права во трети земји. Но притоа не треба да се заборави дека соговорниците може да бидат чувствителни кога се зборува за прашања поврзани со ЛГБТИ-заедницата, а пак ЛГБТИ-лицата да се чувствуваат ранливо во истата ситуација. Конзистентниот и во исто време убедлив пристап би можело да постигне подобри резултати отколку јавниот и конфликтен пристап. Оттаму, подготовката на специфични наменети пристапи и национални стратегии за човекови права ќе претставува важна алатка за одредување на правецот на дејствување во различните контексти.

Б. Намена и цел

5. Целта на Европската Унија е да ги унапреди и да ги заштити сите човекови права на ЛГБТИ-лицата врз основа на постојните меѓународни стандарди во оваа област, вклучувајќи ги и правата што се утврдени од страна на Обединетите нации и Советот на

Европа. ЕУ ќе се обиде да го унапреди и да го заштити уживањето на овие права преку одделните алатки во рамките на надворешната политика, вклучувајќи ги и финансиските инструменти со коишто располагаат институциите на ЕУ и земјите-членки на ЕУ.

6. Целта на овие упатства е да им се дадат насоки на службениците на институциите на ЕУ и на земјите-членки на ЕУ, коишто тие ќе ги користат во контактите со третите земји и со меѓународните и граѓанските организации. Тие содржат серија постапки што се приспособени на секој одделен случај, сè со цел да се унапредат и да се заштитат човековите права на ЛГБТИ-лицата во рамките на надворешната политика на ЕУ. Целта на упатствата е да ѝ овозможат на ЕУ да биде проактивна во унапредувањето на човековите права на ЛГБТИ-лицата, подобро да ги разбере овие лица и да се бори против структурната дискриминација со која тие може да се соочат, како и да реагира во случај на прекршување на нивните човекови права. На тој начин, таа ќе придонесе за јакнењето и општата поддршка за политиката на ЕУ за човековите права.

7. Овој документ се заснова врз упатствата за унапредување и заштита на сите човекови права на ЛГБТИ-лицата

(2010). Особено важни се упатствата што се однесуваат на смртната казна, тортурата и другите форми на сурово, нечовечно или понижувачко постапување и казнување, на бранителите на човековите права, унапредувањето и заштитата на правата на детето и на силството врз жените и девојчињата и борбата против сите форми на дискриминација врз нив.

8. Европската Унија е мошне свесна дека унапредувањето на човековите права врз основа на сексуалната ориентација и родовиот идентитет во многу делови на светот, вклучително и во ЕУ, може да предизвика чувствителни дискусии. Поаѓајќи од меѓународните стандарди и својата законска рамка, таа сепак му се посветува на унапредувањето на човековите права на ЛГБТИ-лицата на начин што ќе остави печат и ќе создаде простор за почит. Притоа, ЕУ ја зема предвид локалната реалност во чии рамки бранителите на човековите права треба да ја промовираат својата борба.

В. Дефиниции и правна рамка

9. ЛГБТИ-лицата ги имаат истите човекови права како и сите други луѓе, вклучувајќи го и правото на недискриминација. Овој принцип е составен дел од многу меѓународни инструменти и има широка употреба. На глобално ниво, тој е вклучен во членовите 2

и 26 на Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (МПГПП)^{2,3} и член 2 на Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права (МПЕСКП)⁴ (погледнете во Анекс 1). Ваквото толкување е поддржано од страна на разните тела и специјални известувачи во рамките на Повелбата на Обединетите нации.

10. Европската Унија едногласно ја поддржа Декларацијата за човекови права, сексуална ориентација и родов идентитет⁵, усвоена на Генералното собрание на Обединетите нации во декември 2008 година, којашто е поддржана од 68 земји распространети на 5 континенти. Декларацијата го потврдува принципот за недискриминација и ги осудува погубувањето, произволното апсење и прекршување на човековите права врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет. ЕУ ги поддржа и заедничките декларации на Советот за човекови права од 2006 и 2011 година, што беа направени од име на 54 и 85 земји. Во 2011 година, Советот за човекови права на ОН усвои резолуција за човековите права, сексуалната ориентација и родовиот идентитет, којашто беше едногласно поддржана од страна на ЕУ и со која на Канцеларијата на високиот комесар за човекови права ѝ се даде задача да нарача подготовка на студија со која ќе се евидентира постоењето на дискриминаторски

закони и практики, како и чинови на насилство врз индивидуални лица поради нивната сексуална ориентација и родов идентитет. Извештајот вклучува и краток преглед на постојните меѓународни стандарди и обврски.⁶

11. Во 2010 година, земјите на ЕУ што се членки на Советот на Европа ја поддржаа Препораката на Комитетот на министри за ЛГБТИ-правата, што вклучува сеопфатен пакет мерки за унапредување на човековите права на ЛГБТИ-лицата во земјите-членки на Советот на Европа.⁷

12. Канцеларијата на високиот комесар за човекови права⁸, специјалните процедури на ОН⁹, телата во рамките на Повелбата на ОН за човекови права¹⁰ и комесарот за човекови права на Советот на Европа¹¹ во својата работа се повикуваат на Џоџакарта-принципите за примена на меѓународното право за човековите права во однос на сексуалната ориентација и родовиот идентитет, што е необврзувачки текст за начинот на толкување на законите подготвен од страна на независни експерти во 2006 година.

13. Законите и политиките на ЕУ овозможуваат еднаквост и недискриминација врз основа на сексуалната ориентација, согласно со членовите 10 и 19 од Спогодбата за функционирање на Европската Унија и член

21 од Повелбата за основните права во Европската Унија. Основачкиот принцип на ЕУ за еднаков третман ги заштитува и трансродовите лица од дискриминација. Тој е содржан во преработената Директива на ЕУ за родовите (2006/54/ЕС), во Директивата за еднаков пристап на родовите до добра и услуги (2004/113/ЕС), а со експлицитна референца за родовиот идентитет и родовото изразување, во Директивата на ЕУ за квалификацијата на бегалец и Пакетот на ЕУ за правата на жртвите (2011/0129).

Работни дефиниции¹²

Акронимот **ЛГБТИ** се однесува на посебна група луѓе што се разликуваат од конвенционалниот или традиционалниот поим за улогата на машкиот и женскиот пол. ЛГБТИ-лицата понекогаш се нарекуваат „сексуални, родови или телесни малцинства“.

Лезбијката е жена што чувствува физичка, романтична и/или емоционална привлечност кон друга жена.

Геј е назив што обично се користи за да се опише маж што чувствува физичка, романтична и/или емоционална привлечност кон друг маж, иако

овој термин може да се користи и за геј мажите и за лезбијките.

Бисексуалец е назив за лицето што чувствува физичка, романтична и/или емоционална привлечност и кон мажи и кон жени.

Трансродово лице е назив за лицето чијшто родов идентитет и/или родово изразување се разликува од родот што го има од своето раѓање. Терминот интерсексуално лице опфаќа телесна различност во однос на културно воспоставените стандарди на машкост и женственост, вклучувајќи и разлики во хромозомите, гонадите и гениталиите.

Сексуална ориентација се однесува на способноста на една личност за емоционална, љубовна и сексуална привлечност, како и за интимни и сексуални односи со индивидуи од различен пол или од ист пол или со повеќе од еден пол.

Родов идентитет се однесува на длабокото лично чувство и сопствената перцепција за сопствениот пол, кое може, но и не мора да кореспондира со полот што личноста го има при раѓањето.

II. Оперативни насоки

А. Приоритетни области на дејствување

14. За да ги унапреди и да ги заштити човековите права на ЛГБТИ-лицата преку својата надворешна политика, Европската Унија треба да се фокусира на следниве области:

1. Декриминализација и борба против дискриминаторските закони и политики

15. Денес околу 80 земји сè уште ги криминализираат релациите на возрастните лица со лица од ист пол, вклучувајќи и неколку држави што за тоа одредуваат смртна казна. Таквата криминализација е спротивна на меѓународните закони за човекови права и ги прекршува човековите права на ЛГБТИ-заедницата, вклучувајќи го и правото на живот, приватност, слобода и здравје, како и слободата за здружување, собирање и изразување. Овие основни слободи се одземаат и преку воведувањето на законодавните иницијативи што ја криминализираат јавната дебата и/

или изразувањето на хомосексуалноста, вклучувајќи ја и забраната за организирање „паради на гордоста“. Криминализирањето на релациите на возрастните лица со лица од ист пол ги зајакнува постојните предрасуди, ја зголемува стигматизацијата, ја легитимизира дискриминацијата и ја зголемува изложеноста на ЛГБТИ-лицата на злоупотреба и прекршување на човековите права, вклучувајќи полициско насилство и случаи на тортура и други форми на сурово, нечовечно или понижувачко постапување и казнување на ЛГБТИ-лицата.

16. Правните мерки, какви што се законите против проституцијата, законите за јавен ред и мир, забраната на таканаречениот „крос-дресинг“ (cross-dressing), може да ги опфатат и родовите варијанти и трансродовите лица и да се користат од страна на полициските власти за гонење на трансродовите лица врз основа на

нивниот родов идентитет или родово изразување. Трансродовите лица чии лични документи не го содржат родот со кој тие се идентификуваат може да наидат на препреки кога бараат пристап до правдата за да го пријават прекршувањето на нивните права.

17. Европската Унија треба:

а. Постојано да ги осудува дискриминаторските закони, политики и практики, вклучувајќи ја криминализацијата на релациите на возрастните лица со лица од ист пол или трансродовите идентитети, особено во однос на употребата на смртна казна, тортура или малтретирање.

б. Постојано да се спротивставува на другите видови ограничувања на пристапот до човековите права, особено во однос на законодавните иницијативи што ја ограничуваат слободата за изразување, здружување и собирање.

в. Да работи во правец на декриминализација на релациите на возрастните лица со лица од ист пол или трансродовите лица, како и на укинување на дискриминаторските практики против сите луѓе, вклучувајќи ги и ЛГБТИ-лицата.

18. Мерките на ЕУ во оваа област треба да бидат раководени од следново:

- Секој одделен случај треба вни-

мателно да се разгледува за да се одреди најдобриот начин за ефикасно унапредување на човековите права на ЛГБТИ-лицата и треба да се елиминираат дискриминаторските закони, политики и практики.

- Да ја фокусира својата работа врз оние земји каде што се криминализираат релациите на возрастните лица со лица од ист пол, трансродовите идентитети или нивната одбрана или каде што постојат чекори за промена на постојните закони (во двата правца), покренувајќи го прашањето и охрабрувајќи ги државите да ги направат неопходните законски промени во согласност со меѓународното право.

- Да им посвети особено внимание на ситуациите каде што постои смртната казна и/или тортура и малтретирање на ЛГБТИ-лица и да ги осуди таквите практики во согласност со Упатствата на ЕУ за смртна казна и Упатствата на ЕУ за тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување и казнување.

- Да се консултира и да ги земе предвид ставовите на ЛГБТИ-заедницата во засегнатите земји за да се одредат најсоодветните начини за дејствување и реакција.

2. Унапредување на еднаквоста и недискриминацијата

19. ЛГБТИ-лицата најчесто се соочуваат со дискриминација врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет. Дискриминаторските закони, политики и практики се применуваат на работното место и во јавната сфера, особено во однос на пристапот до здравствена заштита и образование. Таквата дискриминација може да вклучи задевање и други форми на социјално исклучување. Дискриминацијата и нееднаквиот третман може многу лесно да се појават и во затворските установи.

20. Постојењето на соодветни лични документи е предуслов за ефикасно уживање на многу човекови права. Трансродовите лица чиишто лични документи не го содржат родот со кој тие се идентификуваат може да бидат изложени на произволен третман и дискриминација од страна на индивидуални лица и институции. Во некои земји не постојат одредби за правно признавање на посакуваниот пол. Во други земји, условите за законско признавање на родот може да бидат прекумерни, како, на пример, доказ за стерилитет или неплодност, операција за промена на полот, хормонални третмани, дијагноза за менталното здравје и/или животно искуство како носител на полот со кој лицето

се идентификува во текот на одреден временски период (таканареченото „вистинско животно искуство“).

21. Ваквите прекумерни одредби или практики се спротивни на правото за еднаквост и недискриминација согласно со членовите 2 и 26 од Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (МПГПП) и член 2 од Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права (МПЕСКП).

22. ЕУ треба да ги осуди сите форми на дискриминација што се спротивни на овие основни принципи.

23. Активностите на ЕУ во оваа област треба да се раководат од следново:

- Да се охрабрат државите да ја унапредуваат еднаквоста и недискриминацијата во уживањето на сите човекови права од страна на ЛГБТИ-лицата, меѓу другото преку воведување национални закони и политики, вклучувајќи го и подигањето на свеста, коишто ќе ги унапредат еднаквоста и недискриминацијата на работното место, во здравствениот сектор и образованието.
- Да се утврдат ситуациите каде што политичката и финансиската помош за владините и невладините иницијативи ќе овозможи дополнителна вредност на активностите

за унапредување на недискриминацијата и на еднаквоста.

3. Борба против ЛГБТИ-фобичното насилство

24. ЕУ е особено загрижена за случаите на ЛГБТИ-фобично насилство, коешто ги поткопува најосновните принципи на човековите права. Таквото насилство опфаќа широк спектар насилнички постапки, вклучувајќи убиства, силувања, претепувања, тортура, сурово, нечовечно или понижувачко постапување и казнување, и физички напади на јавни места. Иако организациите за човекови права сè почесто зборуваат за случаите на насилство, сепак известувањето за нив е на незадоволително ниво. Во некои земји, постојењето на неказливост овозможува насилството против ЛГБТИ-лицата да помине неказнето, без истрага. Во земјите што сè уште ги криминализираат релациите на возрасните лица со лица од ист пол или трансродовите лица, или каде што не постои законодавство што експлицитно ги заштитува ЛГБТИ-лицата од дискриминација и насилство, има значително повисоки стапки на ЛГБТИ-фобично насилство.

25. Трансфобичното насилство и убиствата се особено распространети, што се должи на фактот дека бројот на трансродовите лица е релативно мал,

фактот дека мониторингот и известувањата за ваквите криминални дела се на ниско ниво, како и на фактот дека постои страв од одмазда.

26. Лезбијките, бисексуалните и трансродовите жени се особено ранлива цел на пристрасни убиства и силувања поради родовата нееднаквост и родовите норми во семејните структури. Носителите на мандат од ОН за специјални процедури и организациите за човекови права во многу земји ја евидентирале практиката на „поправно силување“ и „убиства поради зачувување на честа“ што често пати се случуваат во приватно опкружување, а ги извршуваат членови на семејството.

27. Целта на ЕУ е даде свој придонес во борбата против која било форма на ЛГБТИ-фобично насилство.

28. Активностите на ЕУ во оваа област треба да се раководат од следново:

- Да се охрабрат државите да го признаат постојењето на ЛГБТИ-фобично насилство и заедно со невладиниот сектор да подготват правни и други мерки за спречување, мониторинг и ефикасно гонење на сторителите на ЛГБТИ-фобично насилство.
- Да даде придонес кон борбата против која било форма на ЛГБТИ-фо-

бично насилство преку поддршка на иницијативите на граѓанското општество и владините иницијативи за: мониторинг на случаите на насилство, едуцирање на властите, како и да бара помош и надомест за жртвите на насилство.

4. Поддршка и заштита за бранителите на човековите права

29. Сите држави треба да ја почитуваат работата на бранителите на човековите права како што е наведено во Декларацијата на Обединетите нации за правата и обврските на поединците, групите и органите на општеството да ги унапредуваат и да ги заштитуваат универзално признаените човекови права и основни слободи (усвоена во 1998 од страна на Генералното собрание на Обединетите нации). И покрај тоа, бранителите на човековите права (новинари, активисти, адвокати, синдикалци итн.) што работат на унапредувањето и заштитата на човековите права на ЛГБТИ-лицата се исклучително ранлива група и често пати се предмет на прогон и прекршување на човековите права. Ова особено се однесува на земјите каде што владите го забрануваат јавното дебатирање за сексуалната ориентација и ја ограничуваат слободата за здружување и изразување поврзани со овие прашања.

30. За да бидат конзистентни со напредокот постигнат преку примената на Упатствата на ЕУ за бранителите на човековите права, активностите на ЕУ во оваа област треба да се раководат од следново:

- Да се поттикнуваат третите земји да усвојат култура на однесување што вклучува почит и признавање на работата што ја вршат бранителите на човекови права, вклучувајќи ги и правата на ЛГБТИ-лицата.
- Да ѝ се даде приоритет на работата на ЕУ во земјите каде што не се почитуваат бранителите на човековите права воопшто, а особено на оние бранители што ги застапуваат правата на ЛГБТИ-лицата. Тоа пред сè се однесува на случаите кога законските промени и кривичните санкции имаат негативен ефект врз работата на бранителите на човековите права.
- Да се реагира во случаи на очигледно прекршување на правата на бранителите на човековите права во трети земји, истакнувајќи го ставот на ЕУ во однос на ова прашање и работејќи во согласност со Упатствата на ЕУ за бранителите на човековите права.

Б. Оперативни алатки

31. Службениците во институциите на

ЕУ или во земјите-членки на ЕУ, кога им е потребно, имаат на располагање разни алатки и мерки, вклучувајќи ја и употребата на постојните инструменти и упатства:

ЗА ТРЕТИ ЗЕМЈИ

1. Државни стратегии за човековите права:

- Вклучете ја состојбата со ЛГБТИ-лицата во државните стратегии за човекови права, истакнувајќи ја појавата на прекршување на човековите права и структурната дискриминација против ЛГБТИ-лицата. Можеби ќе биде неопходно да се дефинираат различни пристапи кон овие прашања и да се одредат различни приоритети за одделните земји и региони.

2. Мониторинг на човековите права на ЛГБТИ-лицата:

- Применувајте ја анализата/проверката во Анекс 2 за следење и мониторинг на состојбата со човековите права на ЛГБТИ-лицата во засегнатата земја со цел да се утврди дали има напредок/заостанување.
- Одржувајте постојани контакти со локалните власти, регионалните

организации и локалните и меѓународните граѓански организации со цел да добиете информации, вклучително и за индивидуалните прекршувања на човековите права на ЛГБТИ-лицата.

3. Извештаи на шефовите на мисии:

- Во периодичните извештаи вклучете анализа на состојбата со ЛГБТИ-лицата и прекршувањето на човековите права на ЛГБТИ-лицата и на бранителите на човековите права во трети земји.
- Откријте ги и мониторирајте ги индивидуалните примери за очигледно прекршување на човековите права на ЛГБТИ-лицата.
- Детално утврдете ги мерките (на пример, испраќање демарши, покренување на овие прашања во рамките на политичкиот дијалог, обезбедување финансиски средства) што биле преземени или се планира да бидат преземени за борба против наводното или докажаното прекршување на правата (мерките за одделните случаи може да се преземат само доколку засегнатото лице ја даде својата согласност).

- Користете го циклусот за известување - Универзален периодичен

преглед - и дејствувајте согласно со препораките што ѝ се дадени на државата што е предмет на анализа.

4. Демарши и јавни изјави:

- Предлагајте и испраќајте демарши и јавни изјави за прашања поврзани со ЛГБТИ-лицата, со особен фокус врз високоризичните случаи и ситуации.
- Реагирајте на позитивните промени во унапредувањето и заштитата на целосното уживање на човековите права од страна на ЛГБТИ-лицата во трети земји.
- Јавно поддржете ги примерите за слободно собирање и изразување, вклучително и учеството во нив (како на пример, јавните настани „паради на гордост“).

5. Индивидуални случаи:

- Предлагајте специфични мерки, како на пример демарши, тогаш кога ќе добиете информации за документиран индивидуални случаи на докажани прекршувања на човековите права на ЛГБТИ-лицата (мерките за одделните случаи треба да се преземаат врз основа на нивната специфичност и треба се спроведуваат доколку засегнатото лице ја даде својата информирана согласност и прифаќа да биде дел

од општ демарш или изјава).

6. Судски рочишта и посети во затвор:

- Учествувајте и надгледувајте ги судските рочишта во текот на правните постапки за прекршување на човековите права на ЛГБТИ-лицата, особено посветувајќи им внимание на високоризичните случаи.
- Контактирајте со јавниот обвинител, полициските служби или со независните тела за затворски посети за да побарате дозвола за посета на затворите со цел, на пример, да ја оцените ситуацијата на ЛГБТИ-лицата што се во притвор.

7. Политички дијалози:

- Покренете го прашањето за состојбата со човековите права на ЛГБТИ-лицата во компонентата од политичките дијалози што се однесува на човековите права или во рамките на специјализираните дијалози (дијалози за човековите права, консултации, поткомитети и дијалози во рамките на членот 8 од Котону) со трети земји и регионални организации.
- Зборувајте за индивидуалните случаи на прекршување на човековите права на ЛГБТИ-ли-

цата, откако ќе добиете согласност од засегнатите страни.

- Поттикнувајте ги третите земји да иницираат законски промени со цел да се обезбеди еднаквост пред законот за ЛГБТИ-лицата.
- Поттикнувајте ги третите земји да ги потпишуваат и/или да ги ратификуваат релевантните меѓународни инструменти, особено МПГПП и МПЕСКП, и да ја отстранат сета резервираност во однос на овие инструменти.
- Поттикнувајте ги третите земји да формираат независни тела што би биле надлежни за мониторинг на местата каде што нема слобода, меѓу другото и со ратификација на Опционалниот протокол на Конвенцијата кон тортура (ОПЦАТ).
- Користете го циклусот за известување - Универзалниот периодичен преглед - и дејствувајте согласно со препораките што ѝ се дадени на државата што е предмет на анализа.
- Охрабрувајте ги третите земји да ги применуваат Специјалните процедури за човекови права на ОН за да организираат тематски мисии во одделните земји и да ги прифатат нивните препораки и да ги применуваат во практиката.

- Поддржете ги оние трети земји што се залагаат за унапредувањето и заштитата на човековите права на ЛГБТИ-лицата, охрабрувајте го воспоставувањето поблиска соработка во рамките на мултилатералните форуми и промовирајте ги нивните заложби како добри примери на регионално ниво.
- Поттикнувајте ја размената на информации за добрите практики со третите земји што се залагаат за унапредувањето и заштитата на човековите права на ЛГБТИ-лицата со цел да ги подобрите и да дадете свој придонес кон мерките на ЕУ (што ќе бидат вклучени во збирката на добри примери и научени лекции).

8. Поддршка на заложбите на граѓанскиот сектор:

- Испраќајте пораки за политичка поддршка тогаш кога сметате дека тоа би било корисно и во консултација со граѓанското општество.
- Овозможувајте полесен пристап до информации за постојните финансиски средства (на пример, преку ЕИДХР или релевантните инструменти на земјите-членки на ЕУ).
- Обезбедувајте информации за

законите и практиките поврзани со ЛГБТИ-лицата во ЕУ.

- Промовирајте го публицитетот на локалните организации што ги унапредуваат човековите права на ЛГБТИ-лицата, кога има простор за тоа, на пример преку организирање дебати и семинари за релевантни прашања, вклучувајќи ги аспектите и говорниците на ЛГБТИ-заедницата, како и преку одобрување културни настани, конференции или социјални проекти.
- Поттикнувајте ја дебатата за прашања поврзани со ЛГБТИ-заедницата меѓу државните агенти и граѓанското општество преку нудење можности за размена.
- Консултирајте се со граѓанските организации за тоа како да се актуализираат прашањата поврзани со ЛГБТИ.
- Поттикнувајте ги граѓанските организации да ги унапредуваат човековите права на ЛГБТИ-лицата.
- Поттикнувајте ги граѓанските организации соодветно да го евидентираат прекршувањето на човековите права на ЛГБТИ-лицата.
- Поддржете го релевантното ака-

демско истражување со цел да го потпомогнете развојот на локалната дебата и напорите за застапување на интересите на овие лица.

9. Меѓународни механизми:

- Предлагајте средби меѓу специјалните известувачи на ОН, специјалните претставници на ЕУ и еквивалентните личности од Советот на Европа, ОБСЕ и други регионални тела што се во посета на засегнатата земја и локалните невладини организации што работат на унапредувањето и заштитата на човековите права на ЛГБТИ-лицата.
- Предложете им на меѓународните тела за мониторинг да се фокусираат на ЛГБТИ-лицата во текот на нивните посети на местата каде што не постои слобода.
- Поттикнувајте ги локалните групи да вклучуваат информации за состојбата на ЛГБТИ-лицата во нивните алтернативни извештаи до регионалните механизми за човекови права и телата на ОН.
- Вклучувајте ги таквите информации во материјалите што ги користите за изработка на Универзалниот периодичен преглед во рамките на Советот за човекови права на ОН.

10. Мисии на ЕУ и на земјите-членки:

- Вклучувајте информации за состојбата со ЛГБТИ-лицата во брифинзите за мисиите на ЕУ и земјите-членки и поттикнувајте ги да го покренат ова прашање со локалните сговорници и одржувајте средби со бранителите на човековите права што работат на унапредувањето и заштитата на човековите права на ЛГБТИ-лицата.

32. При примената на овие мерки, особено внимание треба да им посветите на: високоризичните случаи, вклучително и на кривичните казни, смртната казна, тортурата или друг вид малтретирање, случаи на наводно или докажано насилство против бранителите на човековите права на ЛГБТИ-лицата, како и на добрите практики за постигнување политички и правни промени и отстранување на структурните ограничувања, вклучувајќи ги и дискриминаторските закони и практики, како и неказнивоста на прекршувањето на човековите права на ЛГБТИ-лицата.

ВО МУЛТИЛАТЕРАЛНИТЕ ФОРУМИ:

1. Обединети нации

- Истакнете ја потребата сите земји да се придржуваат и да постапуваат во согласност со Универ-

залната декларација за човекови права (1948), која во член 1 го содржи принципот за универзалноста на човековите права, што прокламира дека „сите човечки суштества се раѓаат слободни и еднакви по достоинство и права“.

- Изразувајте ја својата загриженост за ЛГБТИ-лицата во своите изјави и прашања во текот на интерактивните дијалози во ОН, нагласувајќи дека ЕУ е сериозно загрижена поради прекршувањето на човековите права и основни слободи врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет и осудувајќи ги специфичните примери за прекршување на овие права, какви што се употребата на смртната казна врз оваа основа, вонсудските, неформалните и произволните убиства, практиката на тортура и друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување и казнување, произволното апсење или притвор, како и правата за слободно изразување, слобода на здружување и собирање, и непостоењето на економски, социјални и културни права.

- Поттикнувајте ги државите да ги преземаат сите неопходни чекори, а особено законските и административните чекори, за да не се дозволи под ниту еден услов сексуалната ориентација или родовиот иденти-

тет да бидат основа за кривични казни, а особено за убиства, апсење, притвор или парични казни, за да се овозможат истраги за случаите на прекршување на човековите права на ЛГБТИ-лицата, а извршителите да одговараат за своите дела и да бидат изведени пред лицето на правдата, како и за да се обезбеди соодветна заштита на бранителите на човековите права и за да се отстранат сите пречки во нивната работа.

- Овозможете соодветна и одржлива примена на Резолуцијата 17/19 на Советот за човекови права (СЧП), што во моментот е единствената усвоена резолуција за ЛГБТИ што го покренала првиот официјален меѓувладин процес за сексуалната ориентација и родовиот идентитет, а која кулминираше со панел-дебатата во СЧП во март 2012 година. Извештајот на високиот комесарб и панел-дебатата ги потврдија општата распространетост и сериозноста на прекршувањето на правата и дискриминацијата на ЛГБТИ-лицата и ја разоткри несоодветноста на реакциите на нив, како на национално, така и на меѓународно ниво.
- Пофалете ги случаите кога овие прашања се покренати во рамките на специјалните процедури на Советот за човекови права и

телата на Повелбата и охрабрате ги да продолжат да ги вклучуваат размислувањата за прекршувањето на човековите права врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет во своите соодветни мандати.

- Кога ќе се создаде можност, вклучете ги прашањата и препораките за ЛГБТИ во интервенциите што се дел од подготовката на универзалните периодични прегледи на Советот за човекови права (СЧП) во Женева.

2. ОБСЕ

- Кога ќе се создаде можност, вклучете ја загриженоста за ЛГБТИ-лицата во националните изјави и прашања во рамките на интерактивните дијалози во рамките на ОБСЕ.
- Продолжете активно да работите во правец на вклучување на „сексуалната ориентација и родовиот идентитет“, како експлицитно признаена основа за дискриминација, во обврските на ОБСЕ или одлуките на министерскиот совет.
- Согласно со обврската на земјите што се дел од ОБСЕ за размена на информации за укинувањето на смртната казна и за информирање на јавноста за таквата одлука (документот од Копенхаген), вклучете

ги информациите за укинувањето на смртната казна за ЛГБТИ-лицата во националните изјави на земјите-членки на ЕУ во рамките на залогбите на ОБСЕ за човековата димензија (мерка што е вклучена во Упатствата на ЕУ за смртната казна).

3. Советот на Европа

- Кога ќе се создаде можност, вклучете ја загриженоста за ЛГБТИ-лицата во националните изјави и прашања во рамките на интерактивните дијалози во рамките на Советот на Европа.
- Поздравете го позитивниот резултат од иницијативите на Советот на Европа во овој домен и вршете проверка на спроведувањето на Препораката CM/Rec (2010)¹³
- Споменете ги човековите права на ЛГБТИ-лицата во текот на работата на Советот на Европа посветена на развојот на заштитата на човековите права, како, на пример, во рамките на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство.
- Земете го предвид фактот дека Европската комисија против расизам и нетолеранција (ЕКРИ) изрази намера да го вклучи пре-

гледот на прашањата поврзани со ЛГБТИ во својот нов циклус за мониторинг за 2013 година.

- Земете ја предвид, кога е соодветно, работата на комесарот за човекови права, кој ѝ даде приоритетно место на дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет меѓу тематските области на коишто работи неговата канцеларија.
- Земете го предвид, кога е соодветно, Европскиот комитет за спречување на тортурата (КПТ) и неговите препораки за третманот на ЛГБТИ-лицата што се лишени од слобода.

4. Други механизми

- Поттикнете ги другите релевантни меѓународни организации да преземат соодветни мерки за да ги охрабрат државите да ги ратификуваат и да ги почитуваат релевантните меѓународни норми и стандарди што се однесуваат на човековите права на ЛГБТИ-лицата.
- Кога ќе се создаде можност, вклучете ја загриженоста за човековите права на ЛГБТИ-лицата во изјавите и прашањата во интерактивните дијалози во рамките на меѓународните механизми. Поттикнете ги третите земји да ги

повикуваат специјалните процедури за човекови права на разните меѓународни организации на тематски мисии во земјите, како и да ги прифатат и да ги применат нивните препораки.

- Кога ќе се создаде можност, залагајте се за соработка меѓу регионите при организацијата на споредни настани за унапредувањето и заштитата на човековите права на ЛГБТИ-лицата, особено за водење дискусии за добрите практики поврзани со ЛГБТИ-прашања, посветувајќи внимание на препораките усвоени од страна на сите разни меѓународни организации и поттикнувајќи ги државите да ги земат предвид со цел да ја подобрат локалната состојба со човековите права на ЛГБТИ-лицата.
- Идентификувајте ги потенцијалните држави што размислуваат на ист начин со цел да ја унапредите еднаквоста на ЛГБТИ во уживањето на човековите права, поттикнете ја поблиската соработка во рамките на мултилатералните форуми и промовирајте ги нивните заложби како добри примери на регионално ниво.
- Поттикнете ги локалните канцеларии на високиот комесар за човекови права на ОН, другите претставништва на ОН, Советот на Европа и

ОБСЕ да ги покренуваат прашањата поврзани со човековите права на ЛГБТИ-лицата во нивната работа.

- Вклучувајте ги претставниците на граѓанското општество во споредните настани што се случуваат во рамките на мултилатералните форуми за унапредување на човековите права на ЛГБТИ-лицата.

III. Општи мерки

33. Работната група за човекови права на Советот ќе го разгледа спроведувањето на овие упатства три години по нивното усвојување и ќе ги ажурира, доколку тоа е потребно. Понатаму, таа ќе го унапреди и ќе го надгледува идното актуализирање на прашањата поврзани со ЛГБТИ во рамките на надворешната политика на ЕУ, активно ќе ги дистрибуира овие упатства и ќе го промовира нивното спроведување од страна на земјите-членки на ЕУ, Европската служба за надворешни работи на ЕУ, мисиите и операциите на ЕУ во рамките на Заедничката политика за безбедност и одбрана, и кога е соодветно, специјалните претставници на ЕУ, Европската комисија и Европскиот парламент.

34. Работната група за човекови права на Советот ќе подготви збирка на добри практики и научени лекции за активностите на ЕУ за унапредувањето и заштитата на целосното уживање на човековите права меѓу припадниците на ЛГБТИ-заедницата со цел да се промовира меѓусебното учење и политичката кохерентност.

35. Информации за прашања поврзани со ЛГБТИ ќе бидат вклучени во релевантните обуки за службените лица на институциите на ЕУ и земјите-членки на ЕУ, мисиите на ЕУ во рамките на Заедничката политика за безбедност и одбрана, дипломатите на земјите-членки на ЕУ и теренските работници.

36. Особено внимание ќе им се посвети на родовите аспекти, т.е. ќе се зема предвид фактот дека лезбијките и бисексуалните жени, трансродовите лица, интерсексуалните лица и лицата со промени во родот сочинуваат значителен дел од ЛГБТИ-заедницата и се особено чувствителни на насилството што се засновува врз родот и сексуалната ориентација. Понатаму, женските граѓански групи и организации често пати имаат важна улога при унапредувањето и заштитата на човековите права на ЛГБТИ-лицата, особено во земјите каде што ЛГБТИ-организациите се забранети.

АНЕКС 1

Меѓународни и регионални инструменти, декларации, изјави и други релевантни документи за унапредување и заштита на човековите права на лицата од ЛГБТ-заедницата

Меѓународни правни инструменти:

- Меѓународен пакт за граѓански и политички права (МПГПП), 1966
- Меѓународен пакт за економски, социјални и културни права (МПЕСКП), 1966
- Меѓународна конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација, 1965
- Конвенција против тортура и друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување и казнување, 1984
- Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените, 1979
- Конвенција за правата на детето, 1989
- Меѓународна организација на трудот, Конвенција број 111, 1958

Регионални правни инструменти:

- Европа
- Европска конвенција за човекови права, 1953
- Договор за функционирањето на Ев-

ропската Унија, 2010

- Повелба за основните права во Европската Унија, 2000
- Секундарно законодавство на Европската Унија: директива на Советот 2000/78/ЕЗ за воспоставување општа рамка за еднаков третман во вработувањето и занимањето, 2004/113/ЕЗ, 2006/54/ЕЗ, 2004/83/ЕЗ, 2011/0129 (Пакет за правата на жртвите), „Директива 2012/29/ЕУ за воспоставување на минимум стандарди за правата, поддршката и заштитата на жртвите на криминал и промена на рамковната одлука на Советот 2001/220/ПВР“

Декларации:

- Универзална декларација за човековите права, 1953
- Декларација на Обединетите нации за правата и обврските на поединците, групите и органите на општеството за унапредување и заштита на универзално признаените човекови права и основни слободи, 1999

Други регионални документи:

- Стандарди на Советот на Европа за „Борба против дискриминацијата врз основа на сексуалната ориентација и родовиот идентитет“, 2011
- Совет на Европа „Препорака за воведување мерки за борба против дискриминацијата врз основа на

сексуалната ориентација и родовиот идентитет“, 2010

- Резолуција на Организацијата на американските држави за „Човековите права, сексуалната ориентација и родовата еднаквост“, 2008
- Резолуција на Организацијата на американските држави за „Човековите права, сексуалната ориентација и родовата еднаквост во американските држави“, 2009

Изјави и резолуции

- Заедничка изјава на СЧП на ОН за сексуалната ориентација, родовиот идентитет и човековите права, декември 2006 година;
- Изјава на Генералното собрание на ОН за човековите права, сексуалната ориентација и родовиот идентитет, 2008 година;
- Заедничка изјава на СЧП на ОН „Ставање крај на насилството и на друго прекршување на човековите права врз основа на сексуалната ориентација и родовиот идентитет“, март 2011 година;
- Резолуција на СЧП „Човековите права, сексуалната ориентација и родовиот идентитет“ (HRC/17/L.9/Rev.1);
- Извештај на високиот комесар за човекови права на ОН – Студија за евидентирање на дискриминаторските закони и практики и насилство врз индивидуални лица врз основа на нивната сексуална ориентација или

родов идентитет,¹⁴ 2011 година.

Други релевантни документи

- Извештај за светскиот конгрес за човековите права, сексуалната ориентација и родовиот идентитет, 2009 година
- Сите луѓе се родени слободни и еднакви, сексуалната ориентација и родовиот идентитет во меѓународниот закон за човекови права, Канцеларија на високиот комесар за човекови права на ОН, 2012 година
- Упатства на УНХЦП за меѓународна заштита број 9: „Барања за статус бегалец врз основа на сексуалната ориентација и/или родовиот идентитет согласно со член 1А(2) од Конвенцијата од 1951 година и/или нејзиниот Протокол од 1967 година што се однесува на статусот бегалец“, 23 октомври 2012 година
- Агенцијата за основни права „Европско истражување за ЛГБТИ“, мај 2013 година
- Комитетот за еднаквост и недискриминација на Советот на Европа „Справување со дискриминацијата врз основа на сексуалната ориентација и родовиот идентитет“, ревидиран меморандум, 15 март 2013 година
- Џокарта-принципи за примена на меѓународниот закон за човекови права што се однесува на сексуалната ориентација и родовиот идентитет, 2006 година

АНЕКС 2

Елементи за анализа/проверка на состојбата во однос на прашања што се поврзани со човековите права на ЛГБТИ-лицата:

Човекови права	Индикатори	Извори на информации
1. Право на живот		
1.1. Дали се користи смртната казна за да се казнат релациите меѓу лица од ист пол?	Дали казната за релации меѓу лица од ист пол е предвидена со закон? Дали законите се спроведуваат (полициска истрага и/или судски казни)?	Кривичен законик; извештаи од весниците; статистики за криминални дејства; невладини организации; блогови и веб-страници.
1.2. Дали ЛГБТИ-лицата се предмет на вонсудски убиства врз основа на нивната сексуална ориентација или родов идентитет?	Дали постојат веродостојни извештаи за убиства или закани за убиство на ЛГБТИ-лица од страна на полицијата или другите безбедносни власти или нивна вклученост во тоа? Дали таквите случаи биле предмет на истрага и судско гонење?	Извештаи на специјалните известувачи на ОН или други претставници на меѓународните организации; сведоштва; невладини организации; блогови и веб-страници.
2. Право на слобода од тортура или сурово, нечовечно и понижувачко постапување		
2.1. Дали ЛГБТИ-лицата се предмет на постојана и дискриминаторска тортура или злоупотреба од страна на полицијата или другите безбедносни власти?	Дали постојат веродостојни извештаи за примери на ЛГБТИ-лица што биле измачувани или злоупотребени од страна на полицијата или другите безбедносни власти во текот на истрагата или притворот? Дали таквите случаи биле предмет на истрага и судско гонење?	Извештаи на специјалните известувачи на ОН или други претставници на меѓународните организации; извештаи на мисиите, какви што се националните превентивни механизми, Поткомитетот за спречување на тортурата, Комитетот за борба против тортурата на Советот на Европа, и националните институции за човекови права; сведоштва; невладини организации; блогови и веб-страници.

2.2. Дали полицијата и другите безбедносни власти обезбедуваат соодветна заштита за ЛГБТИ-лицата?	Дали насилството против ЛГБТИ-лицата е предмет на истрага и судско гонење?	Извештаи на специјалните известувачи на ОН или други претставници на меѓународните организации; извештаи на мисиите, какви што се националните превентивни механизми, Поткомитетот за спречување на тортурата, Комитетот за борба против тортурата на Советот на Европа, и националните институции за човекови права; сведоштва; невладини организации; блогови и веб-страници.
2.3. Дали надлежните во затворите обезбедуваат соодветна заштита за ЛГБТИ-лицата што се држат во притвор?	Кога е потребно, дали се преземаат неопходните мерки за заштита на притворените ЛГБТИ-лица од злоупотреба од страна на другите притворени лица? Дали тоа се прави со информирана согласност на засегнатите лица?	Извештаи на специјалните известувачи на ОН или други претставници на меѓународните организации; извештаи на мисиите, какви што се националните превентивни механизми, Поткомитетот за спречување на тортурата, Комитетот за борба против тортурата на Советот на Европа, и националните институции за човекови права; сведоштва; невладини организации; блогови и веб-страници.
3.1. Дали ЛГБТИ-лицата имаат еднаква и ефикасна правна заштита од дискриминација?	Дали законодавството врши дискриминација врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет? Дали законодавството за антидискриминација ги опфаќа сексуалната ориентација и родовиот идентитет? Дали правниот систем го применува тоа законодавство (на пример, полицијата и судскиот систем)?	Сведоштва; закони за антидискриминација; општи правни законици; правните здруженија; невладини организации; блогови и веб-страници.
4. Право на еднаквост и недискриминација		
4.1. Дали кривичното право се користи за изрекување казни за релации со лица од ист пол или трансродов идентитет?	Дали полицијата апси лица под сомнение за релации со лица од ист пол? Дали на тие луѓе им се суди и дали добиваат казни врз основа на крос-дресинг или поради нивниот трансродов идентитет?	Кривичен законик; сведоштва; статистики за криминални дејства; невладини организации; блогови и веб-страници.

4.2. Дали се користат други закони за моралност или јавен ред за да се забранат релациите со лица од ист пол?	Дали властите вршат рации на приватни забави или ги спречуваат луѓето да се рекламираат на Интернет во потрага по партнери?	Кривичен законик; сведоштва; извештаи од весниците; невладини организации; ЛГБТИ-групи; здруженија на адвокати.
4.3. Дали постојат разлики во законите за хетеросексуалците и хомосексуалците, какви што се возраста за согласност за сексуални односи или местото каде што се случува, во приватни или на јавни места? Дали тие се применуваат?	Дали има истраги и/или судско гонење? Дали младите луѓе под возраста за согласност за сексуални односи се казнуваат за релации со лица од истиот пол, а не би биле казнети за сексуални односи со спротивниот пол?	Кривичен законик; сведоштва; извештаи од весниците и веб-извештаи за судски спорови; невладини организации; ЛГБТИ-групи.
4.4. Дали постојат процедури за препознавање на родовиот идентитет кај трансродовите или интерсексуалните лица во официјалните документи?	Дали законот и/или административните правила го дозволуваат тоа? Дали тие процедури се достапни, транспарентни, брзи и ослободени од злоупотребувачки медицински и социјални барања? Дали обезбедуваат заштита на приватноста преку забрана за откривање на правната историја на родот на засегнатото лице? Дали тие даваат правна можност за државните и недржавните чинители да го сменат полот во препораките за работа, потврдите и слично?	Агенциите за официјална регистрација, невладини организации; ЛГБТИ-групи.
4.5. Дали трансродовото или интерсексуалното лице ги ужива сите права на нејзиниот/неговиот нов пол?	Дали од правна гледна точка трансродовото или интерсексуалното лице што го променило својот пол добива ист третман како и секое друго лице од тој пол?	Правни здруженија; релевантни власти.
5. Право на здружување		
5.1. Дали ЛГБТИ-лицата може да формираат здруженија што ќе ги застапуваат нивните права?	Дали законот забранува заков тип здружување? Доколку не дозволува, дали тоа се забранува со официјално прогонување? Дали членството вклучува какви било негативни последици за членовите? Дали здруженијата се чувствуваат обврзани да ги скријат нивните вистински наклоности со користење еуфемизми?	Закон за невладини организации/здруженија; постојни веб-страници; извештаи од невладини организации; ЛГБТИ-групи; синдикати.

6. Слобода за собирање		
6.1. Дали ЛГБТИ-здруженијата организираат јавни и приватни настани, какви што се парадите на гордоста, културни и социјални настани и конференции?	Дали ваквите настани се одржуваат без прекумерни политички и административни пречки? Дали полицијата обезбедува заштита на вакви настани доколку постои анимозитет во јавноста? Дали се врши притисок врз сопствениците да не ги изнајмуваат своите простории за одржување на ЛГБТИ-настани?	Закони за јавни собири; извештаи од весниците; извештаи на невладините организации; веб-страници на локални групи за граѓански слободи/ЛГБТИ-групи.
7. Слобода за информирање и изразување		
7.1. Дали законот дозволува продукција на списанија/веб-страници/радио/ТВ програми/филмови што говорат за ЛГБТИ-теми? Дали таа продукција може да функционира успешно?	Дали тие списанија може да се купат јавно? Дали радиото, ТВ програмите и филмовите може да зборуваат за ЛГБТИ-теми? Дали известувањето за ЛГБТИ-прашања има цел да информира или да предизвикува омраза? Дали се врши официјален притисок врз дистрибутерите и радиодифузерите да ја нарушат позитивната слика за ЛГБТИ-лицата?	Продажба на киосците низ земјата; извештаи од весниците и веб-страниците; извештаи на невладините организации за човековите права и ЛГБТИ; разговори со медиумски групи.
8. Право на работа		
8.1. Дали луѓето трпат дискриминација во уживањето на правото на работа врз основа на својата сексуална ориентација или родов идентитет?	Дали постои правна заштита од дискриминација врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет? Дали откривањето на сексуалната ориентација е важен елемент/пречка на работното место? Дали тие лица се отпуштаат од работа по законски пат доколку се открие нивниот ЛГБТИ-статус?	Сведоштва; извештаи од весниците и од веб-страниците; ЛГБТИ-групи и блогови; синдикати.

9. Право на здравствена заштита		
9.1. Дали ЛГБТИ-лицата имаат еднаков пристап до здравствените установи за прашања што им се ним важни?	Дали ЛГБТИ-лицата имаат пристап до доверливи и соодветни здравствени услуги? Дали здравствените работници се обучени да им даваат непристрасна здравствена грижа на ЛГБТИ-лицата? Дали постојат соодветни информации за превенција од ХИВ/СИДА/СПБ наменети за нив? Дали спротивните кривични закони го спречуваат или им го отежнуваат на ЛГБТИ-лицата пристапот до здравствените установи? Дали некои здравствени услуги се забранети за ЛГБТИ-лицата, на пример, здравствената заштита при репродукцијата кај лезбијките, дарувањето крв од страна на геј и бисексуалните мажи?	ЛГБТИ-групи; професионални медицински здруженија; министерство за здравство.
9.2. Дали постои третман за промена на полот?	Дали во земјата постојат служби за психолошка, ендокринолошка и хируршка промена на полот или се обезбедува третман во странство? Дали овие услуги се достапни без дискриминаторски и понижувачки третман, независно од брачната состојба, правната или која било друга немедицинска состојба и дали се засновува на информирана согласност од засегнатото лице? Дали здравственото осигурување и медицинската грижа го ограничуваат или го спречуваат покривањето на трошоците за овој вид третмани врз дискриминаторска основа? Дали се широко достапни информациите за овие услуги?	Министерство за здравство; професионални здруженија на доктори и психијатри; организации на пациенти, ЛГБТИ-групи.

10. Правата на децата		
10.1. Дали децата трпат дискриминација врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет?	Дали децата се дискриминирани поради својата сексуална ориентација или родов идентитет? Дали сексуалната ориентација или родовиот идентитет на ЛГБТИ-родителот има негативно влијание врз статусот на неговите или нејзините деца? Дали постојат процедури што им овозможуваат на малолетните трансродови лица да го изразат својот родов идентитет и да живеат во согласност со него? Дали децата се предмет на медицински непотребна хируршка операција, што се извршува без нивна информирана согласност, или согласност на нивните родители, во обид да се „поправи“ нивниот пол?	Закони за антидискриминација; закони за правата на децата; закони за старателство, наследство; правни здруженија; права на децата и ЛГБТИ-невладини организации.
11. Право на образование		
11.1. Дали ЛГБТИ-лицата трпат дискриминација во однос на нивното право на образование врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет?	Дали ЛГБТИ-лицата го уживаат своето право на образование во безбедна средина, без задевање, насилство, социјална исклученост или други форми на дискриминаторско и понижувачко однесување поврзано со сексуалната ориентација или родовиот идентитет?	ЛГБТИ-групи; училишни одбори; сведоштва; извештаи од веб-страниците; министерство за образование.

1. Погледнете го и параграф 5 од Виенската декларација и работна програма, усвоена на светската конференција за човекови права, која се одржа во 1993 година (UN doc A/CONF.157/23): „Иако треба да се земе предвид значењето на националните и регионалните особености и на различното историско, културно и религиозно потекло, државите се обврзани да ги унапредуваат и да ги заштитуваат сите човекови права и основни слободи, без разлика на нивните политички, економски и културни системи.”
2. МПГПП, член 2 (1): („Државите-страни на овој пакт се обврзуваат да ги почитуваат и да им ги гарантираат на сите лица што се наоѓаат на нивната територија и кои потпаѓаат под нивна надлежност, правата признати од овој пакт, без оглед на расата, бојата, полот, јазикот, верата, политичкото или друго мислење, националното или социјалното потекло, имотната состојба, раѓањето или секоја друга околност”).
3. МПГПП, член 26: („Сите лица се еднакви пред законот и имаат право, без никаква дискриминација, на подеднаква заштита пред законот. Во таа смисла, законот мора да ја забранува секоја дискриминација и да им осигура на сите лица подеднаква и успешна заштита против секоја дискриминација, особено во поглед на расата, бојата, полот, јазикот, верата, политичкото или друго убедување, националното или социјалното потекло, имотната состојба, раѓањето, или секоја друга состојба”).
4. МПЕСКП, член 2 (2): („Државите - страни на овој пакт се обврзуваат да гарантираат дека сите права што се наведени во него ќе бидат остварувани без каква и да е дискриминација заснована врз раса, боја, пол, јазик, вера, политичко мислење или некое друго мислење, национално или социјално потекло, имотна состојба, раѓање или некоја друга околност”).
5. Целиот текст е достапен на:
<http://www.droitsLGBTI2008.fr/documents/?mode=download&id=2>
6. http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/19session/A.HRC.19.41_English.pdf
7. Препорака CM/Rec (2010)5 на Комитетот на министри до земјите-членки за Мерките за борба против дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, усвоена без гласање на 31 март 2010 година.
8. Погледнете го, за пример, Извештајот на Високиот комесар за човекови права на ОН „Дискриминаторски закони и практики и чинови на насилство врз индивидуални лица поради нивната сексуална ориентација и родов идентитет”, UN Doc. A/HRC/19/41 од 17 ноември 2011 година.
9. Погледнете го, за пример, Извештајот на специјалниот известувач за тортурата и другите форми на суров, нечовечен или понижувачки третман или казна, UN Doc. A/HRC/22/53, од 1 февруари 2013 година.

10. Погледнете го, за пример, Генералниот коментар број 20 за недискриминација на економските, социјалните и културните права на Комитетот за економски, социјални и културни права (член 2, параграф 2), UN Doc. E/C.12/GC/20 од 10 јуни 2009 година.

11. Погледнете го, за пример, текстот на Томас Хамарберг, комесар за човекови права на Советот на Европа, „Момент за прифаќање на фактот дека принципите за човековите права се однесуваат и на сексуалната ориентација и родовиот идентитет”, 14 мај 2008 година, на: http://www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints/080514_en.asp

12. Погледнете ги Насоките на УНХЦР за „Работа со насилно раселени ЛГБТИ-лица”, 2011, стр. 3: <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=4e6073972>. Овие дефиниции не се правно обврзувачки и не се формално усвоени од страна на некое меѓувладино тело; тие се вклучени како практична насока за службениците во институциите на ЕУ или земјите-членки на ЕУ што работат на ЛГБТИ-прашања. Погледнете ги и Насоките на УНХЦР за меѓународна заштита број 9: „Барање за статус на бегалец врз основа на сексуална ориентација и/или родов идентитет во рамки на член 1А(2) на Конвенцијата од 1951 и/или Протоколот од 1967 што се однесуваат на статусот бегалец”, HCR/GIP/12/09 од 23 октомври 2012, стр. 4.

13. А/СЧП/19/41

14. http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/19session/A.HRC.19.41_English.pdf.

CONSILIUM

<http://www.consilium.europa.eu>